

Leena Palomäki

LAPSEN SOPEUTUMINEN MUUTTUVAAN PÄIVÄHOITOYMPÄRISTÖÖN

Sosiaalialan koulutusohjelma

2015

LAPSEN SOPEUTUMINEN MUUTTUVAAN PÄIVÄHOITOYMPÄRISTÖÖN

Palomäki, Leena

Satakunnan ammattikorkeakoulu

sosiaalialan koulutusohjelma

marraskuu 2015

Ohjaaja: Rautava, Heli

Sivumäärä: 46

Liitteitä: 4

Asiasanat: perhepäivähoito, sopeutuminen, havainnointi, sisaruus

---

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia lapsen sopeutumista muuttuvaan päivähoitoympäristöön, kun hänen isosisaruksensa siirtyy esikouluun. Tutkimus toteutettiin yhdessä perhepäivähoitajan kanssa. Perhepäivähoitajalla oli ryhmässään kyseinen tilanne, josta hän halusi saada jatkoa ja vastaavia tilanteita ajatellen lisätietoa.

Tutkimustulokset kerättiin havainnoimalla viitenä eri kertana lapsen käytöstä. Havainnoinnit toteutettiin keväällä, kun sisarukset molemmat olivat hoidossa ja syksyllä, kun vain nuorempi sisaruksista oli paikalla. Havaintojen tueksi teetettiin teemahaastattelut perhepäivähoitajalle sekä lapsen vanhemmille. Teoriatieto kerättiin eri kirja- ja Internet-lähteistä. Sisarusten erottamisesta ei löytynyt suoranaisesti tietoa tai aikaisempia tutkimuksia. Teoriassa on sovellettu kirjallisuus- ja tutkimuslähteitä lapsen sopeutumisesta uuteen päivähoitopaikkaan.

Tutkimuksen tulokseksi saatiin, että lapsella ei esiintynyt sopeutumattomuutta päivähoitoympäristöön sisaruksen siirtyessä esikouluun. Teorian ja tulosten pohjalta luotiin opas lapsen sopeutumisesta. Opas on työvälineenä varhaiskasvattajille sekä vanhemmille. Oppaan tarkoituksena on tukea kasvattajia ja vanhempia, kun lapsi elää muutoksessa. Opas helpottaa vanhempia varautumaan ja ymmärtämään mahdollista lapsen käytöksen muutosta.

CHILD ADAPTATION OF CHANGEABLE DAYCARE MILIEU

Palomäki, Leena
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in social services.
November 2015
Supervisor: Rautava, Heli
Number of pages: 46
Appendices: 4

Keywords: childcare, adaptation, observation, sibling

The purpose of this thesis was a survey of child adaptation when the daycare environment changes when his sibling goes to preschool. This thesis was achieved with one childcare worker, who had this situation in her children group and she wanted to have more information about this for the future.

The research methods that were used are: the observation of the child five times, three times in spring and two times in autumn. Besides I made an interview with the childcare worker and the child's parents. The theoretic material was gathered from current literature and Internet sources. There were no information about sisters who were separated with the time and how they reacted, but there were lots of information about the baby's adaptation in a new childcare. In this thesis I adapted this information.

The result of the research showed that the child's adaptation was good in this kind of situation. I have used the theory and the information from the survey to make a guide for parents and childcare workers about the child adaptation. The meaning of this guide was to be additional for the workers and parents and to help them understanding the child's behavior and help him.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	6
2. PERHEPÄIVÄHOITO	8
3. SISARUSSUHTEET	10
4. HAVAINNOINTI.....	13
4.1 Osallistuva havainnointi.....	13
4.2 Havainnoinnin ja arvioinnin erot.....	14
4.3 Havainnoinnin osa-alueet	14
5. LAPSEN SOPEUTUMINEN	16
6. TEEMAHAASTATTELU	18
7. AIEMPIA TUTKIMUS TULOKSIA JA OPINNÄYTETÖITÄ	19
8. TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	21
8.1 Työelämäyhteys	22
9. HAVAINNOINNIT	24
9.1 Aineiston purku.....	24
9.1.1 Ensimmäinen havainnointi kerta, perjantai 29.5.2015.....	24
9.1.2 Toinen havainnointi kerta, maanantain 1.6.2015.....	26
9.1.3. Kolmas havainnointi kerta, tiistai 9.6.2015	26
9.1.4 Neljäs havainnointi kerta, tiistai 18.8.2015	28
9.2. Teemahaastattelut.....	31
9.2.1. Perhepäivähoitajan haastattelu	32
9.2.2. Vanhempien teemahaastattelu.....	34
10. TUTKIMUSTULOKSET.....	36
10.1 Havaintojen yhteenveto	36

10.2. Haastattelujen yhteenveto	39
10.3 Tutkimustulos	40
11. POHDINTA	42
12. LÄHTEET	45
LIITE 1.	47
LIITE 2.	48
LIITE 3.	50
LIITE 4.	52

1. JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tutkimuksen lähtökohta oli havainnoida kuinka perhepäivähoidossa oleva lapsi sopeutuu muutoksiin omassa hoitoryhmässään, kun havainnoitavan lapsen isosisarus lähtee esikouluun. Konkreettinen hoitoympäristö säilyi samana, mutta lapset ja havainnoitavan lapsen oma rooli ryhmässä sekä päivähoito ympäristössä muuttuivat. Vastaavanlainen tilanne on jokaisessa päivähoitopaikassa oleellinen joka syksy, kun sisarukset erotetaan ja toinen aloittaa koulutiensä, joko esikoulussa tai koulussa. tutkimuksen aihe on noussut perhepäivähoitajalta, jolla oli tällainen tilanne edessä ryhmässään. Tutkimuksestani on hyötyä niin varhaiskasvattajille kuin vanhemmillekin vastaavanlaisissa tilanteissa vuosittain jossain lapsi ryhmässä. Opinnäytetyön tuotoksena kokosin oppaan (Liite 4), joka toimii työvälineenä, jonka voi etukäteen jakaa vanhemmille varhaiskasvattajien toimesta. Vanhemmat pystyvät oppaan avulla varautumaan lapsen muuttuvaan käytökseen sekä kokevat, etteivät ole yksin asian kanssa. Opas jää myös perhepäivähoitajalle työvälineeksi.

Tutkimuskysymyksiä ovat, miten lapseen vaikuttaa isosisaruksen siirtyminen hoitoryhmästä pois? Miten lapsi tottuu samalla omaan muuttuvaan asemaansa hoitoryhmässä? Miten lapsen käytös muuttuu? Tutkimustulokset sain havainnoimalla ja teettämällä teemahaastattelut vanhemmille (Liite 3) sekä perhepäivähoitajalle (Liite 2). Myös vanhemmille lähettämäni saatekirje on liitteenä työn lopussa (Liite 1).

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Metsämuurosen (2008, 8) sanoin laadullinen tutkimus on tutkijan omaan tulkintaan ja järkeilykyyn perustuvaa. Tutkimustulokset ovat myös sen mukaisia, samasta aineistosta voi tehdä toisiinsa verraten ristiriitaisiakin päätelmiä. Kvalitatiivisen tutkimuksen päämäärä on kuitenkin käyttää metodeja, joilla taataan työn validius, kuten haastattelua ja havainnointia, joita kumpaakin minäkin tässä työssäni olen käyttänyt.

Opinnäytetyöni aiheesta ei ole aiempaa tutkimusta. On tutkittu miten lapsi sopeutuu uuteen hoitopaikkaan, mutta ei sitä, miten lapsi reagoi tutun hoitopaikan sisällä tapahtuviin muutoksiin. Sisarussuhteiden vaikutuksesta lapsen käytökseen löytyi tietoa. Tässä opinnäytetyössä esittelen ensin perhepäivähoidon pääpiirteet, sisarussuhteiden vaikutuksen lapsen kehitykseen, tutkimus-menetelmäni, havainnoinnin sekä teemahaastattelun teoriaa sekä lopuksi tuon esille pari aihetta sivuavaa tutkimusta. Lisäksi avaan teoretietoa aiheesta, kuten lapsen sopeutumisesta sekä sopeutumattomuudesta.

2. PERHEPÄIVÄHOITO

Perhepäivähoito järjestetään useimmiten hoitajan omassa kodissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilaston mukaan vuonna 2013 perhepäivähoidossa olevien lasten määrä kaikista hoitolapsista oli 15% eli vajaa 30 000 lasta, kun taas päiväkotihoidossa olevien lasten määrä oli vuonna 2013 päälle 180 000. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2014) Yksi syy perhepäivähoidossa olevien lasten määrän vähenemiselle on perhepäivähoitajien runsas eläköityminen. Seuraavan kymmenen vuoden aikana noin puolet perhepäivähoitajista siirtyy eläkkeelle. (KT- Kuntatyönantajat www-sivut 2014)

Päivähoitolaissa perhepäivähoito on määritelty hoidoksi, jota voidaan järjestää yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa paikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973, 1§.) Perhepäivähoitajalla saa olla neljä alle kouluikäistä lasta samaan aikaan hoidossa, sekä lisäksi yksi esikoulua tai koulua käyvä lapsi osapäivähoidossa. Hoitajan omat alle kouluikäiset lapset lasketaan määrään mukaan. (Laki lasten päivähoitosta 490/1990, 8§.)

Perhepäivähoitoa voidaan järjestää eri muodoissa; hoitajan kotona tapahtuva perhepäivähoito, kolmiperhepäivähoito, muu lapsen kotona tapahtuva hoito sekä ryhmäperhepäivähoito. Tavallisin perhepäivähoidon muodoista on hoitajan kotona tapahtuva perhepäivähoito. Kolmiperhepäivähoidossa kunnan perhepäivähoitaja hoitaa samaa lapsi ryhmää vuoroviikoin eri kodeissa. (Ryhmät muodostuvat useimmiten sisaruksista.) Muuta lapsen kotona tapahtuvaa hoitoa käyttävät usein monilapsiset perheet tai perheet, joissa on erityistä hoitoa vaativa lapsi. Hoidettavien lasten lukumäärä on vähintään kolme alle kouluikäistä lasta, huomioiden erityistä tukea tarvitsevan lapsen vaade. Ryhmäperhepäivähoidon hoitomuoto on virallistettu vuonna 1990. (Laki lasten päivähoitosta 490/1990, ?§) Ryhmäperhepäiväkodeissa voi toimia enintään kolme hoitajaa, jolloin ryhmäkoko saa olla enintään 12 kokopäivähoidossa olevaa lasta ja kolme osapäivälasta. Ryhmäperhepäivähoito on perhepäivähoidon ja päiväkotihoidon välimuoto (Alho-Kivi & Keskinen, 2002, 13-22; Reunamo, 2007, 148-149). Perhepäivähoitolapsista perhepäivähoitajan omassa kodissa hoidettavia

lapsia on noin 75 %, ryhmäperhepäivähoidossa 18 % ja kolmiperhepäivähoidossa 5% (Kunnallinen työmarkkinalaitos, 1999).

3. SISARUSSUHTEET

Ihmisen synnynnäistä temperamenttia pidetään lähes muuttumattomana. Kaulio ja Svennevig (2006, 87) määrittelevät persoonan kehittymiseen vaikuttavan esimerkiksi perheen sisäiset asiat, olosuhteet, ihmissuhteet sekä taloudellinen tilanne. Persoonaa muovautuu monesta eri tekijästä, kuten sisaruussuhteista. Blair (2012, 10) toteaaakin, ettei ole yhden- tekevää synnyttökö esikoiseksi vai kuopukseksi vai jotain siltä väliltä.

Sisarumuodot voidaan määritellä esimerkiksi esikoiisiin, keskimmäisiin lapsiin, kuopuksiin ja ainoihin lapsiin, kuten Blair (2012) tekee. Schönbeck (2009, 20) on määritellyt myös termin valekaksoset. Valekaksosista puhutaan, kun sisarusten ikäero on kahdeksantoista kuukautta tai vähemmän. Jos sisaruksilla on ikäeroa kuusivuotta tai enemmän he saavat ainoan lapsen piirteitä, jolloin funktionaalisesti heitä kutsutaan ainoiksi lapsiksi. Schönbeck (2009, 21) on kuvannut tämän mahdolliseksi, sillä sisarukset joilla on paljon ikä eroa, eivät kilpaile samoista leluista tai ole vuorovaikutuksessa keskenään sisaruksille ominaisella tavalla. Schönbeckin (2009, 18) mukaan tyypillinen sisarusten välinen käyttäytyminen on selvimminkin nähtävillä, kun lapsilla on ikäeroa kolmesta neljään vuotta.

Pohjoismaissa yleisin perhetyyppi on kaksilapsinen perhe. Tällöin suurin osa lapsista on joko esikoisia tai kuopuksia. Esikoisen ja kuopuksen ominaisuuksia on helppo kuvailla. Kun esikoinen saa sisaruksen, alkaa vanhemmat kohdella häntä isona ja antavat enemmän vastuuta, kun taas vastasyntynyt koetaan pienenä vauvana, jopa koko elämänsä läpi. (Schönbeck, 2009, 74-75.) Suomen tilastojen mukaan ainoan lapsen perheet ovat tällä hetkellä yleisimpiä (42% perheistä), kaksi sisarusta tulee toisena (17%) ja kolme sisarusta 3% perheistä ja enemmän noin 1% perheistä. Kuitenkaan ei voida tietää tuleeko kolmevuotias ainoa lapsi elämään ainoana lapsena, joten tilastot ovat vaikeasti yleistettävissä (Schönbeck, 2009, 41).

Schönbeckin (2009, 87) mukaan tytöt ovat myös auttavaisempia (äidillisempiä) sisaruksiin kohtaan kuin pojat. Tytöille on opetettu tämä malli pienestä pitäen huomaamattaan. Schönbeck (2009, 91-92) myös määrittelee, että pikkuveli jolla on isosisko, on pehmein lapsi kaksilapsisissa perheissä. Isosiskon pikkuveljen nähdään olevan riidanhaluttomampi, kuin jos hänellä olisikin isovelji. Pikkusiskosta jolla on isosisko, tulee naisellisin ja tyttömäinen, sillä naisellisuus on perheessä jo vahvasti esillä ja kilpailussa sisarensa kanssa pärjätäkseen hänen tulee korostaa omaa naiseuttaan.

Kaulio ja Svennevig (2006, 24-25) esittävät, että esikoiset saavat jakamatonta huomiota niin kauan kuin hän on perheen ainoa lapsi. Kun kuopus syntyy, siirtyy huomio häneen. Hänen paikkansa perheen huomion keskipisteenä on viety. Esikoinen on näin rakkauden ja vihan myllerryksessä. Kuopukselta taas ei odoteta nopeasti isosisarukseksi kasvamista, kuten esikoiselta odotetaan. Kuopuksen ei myöskään tarvitse luopua huomiostaan, vaikka kuopukselta ei odotettaisi samaa vastuun kantamista kuin esikoiselta, ei se tarkoita, että hän olisi persoonaltaan vähemmän vastuullinen. Kuopuksen ei tarvitse huolehtia tavaroistaan hoitopaikassa, kun esikoinen tekee sen hänen puolestaan. Blair (2012, 25) tuo esille myös näkökannan, että esikoinen aloittaa elämänsä aikuisten seurassa. Esikoinen vertaa itseään paljon kehittyneempiin aikuisiin ja tottuu näin alusta alkaen asettamaan tavoitteen- sa korkealle.

Blair (2012, 78-80) on kirjassaan myös esitellyt, että kuopuksen syntyessä vanhemmat yleensä tietävät tämän olevan viimeinen lapsi. Tällöin kuopus saa erityisen merkityksen ja häntä halutaan pitää vauvana mahdollisimman pitkään. Tällöin vanhemmat saattavat suhtautua kuopukseen ylisuojelevasti ja hemmotella häntä. Kuopuksen kohdalla pyritään myös paikkaamaan virheet, joita esikoisen tai aiempien lapsien kanssa on tehty. Kuopuksen saaneilla vanhemmillä on jo kokemusta lasten kasvatuksesta. Kuopuksia pidetään yleisesti seurallisina ihmisinä, jotka nauttivat saamastaan huomiosta. Kuopuksen perheessä on aina vähintäänkin yksi sisarus, joka on häntä parempi ja taitavampi, joten kuopuksen täytyy hakea huomiota muulla tavalla, esimerkiksi pellen roolilla. Schönbeck (2009, 76) yleistää, että kuopukset kompensoivat omaa heikkouttaan olemalla aggressiivisia. He purevat, murjottavat, itkevät ja pyytävät apua. Pienempi sisarus käyttää tätä hyödykseen, kun huomaa vanhempien lohduttavan häntä ja torjuvan esikoistaan. Blairin (2012, 169) mu-

kaan sisarukset kilpailevat enemmän, jos molemmat ovat samaa sukupuolta ja jos heillä on pieni ikäero.

Kilpailusta huolimatta sisarusrakkaus koetaan myös elämän pisimmäksi ja kestävimmäksi suhteeksi. Se pohjustetaan varhain, se kestää kauan ja vaikuttaa luonteeseemme paljon. (Schönbeck 2009, 176)

4. HAVAINNOINTI

Havainnoinnin (tai kenttätutkimuksen) avulla kerätään aineistoa tutkittavasta ilmiöstä sitä seuraamalla ja havainnoimalla, sekä kirjaamalla havainnot ylös. Metsämuurosen (2008, 42) mukaan havainnoinnissa tutkija tarkkailee tutkimuksen kohdetta ja kirjaa havainnoinnista muistiinpanot. Havainnoinnissa havainnoidaan ihmisiä luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä, kuten tässä opinnäytetyössä perhepäivähoidossa. Käyttäjätutkimuksessa tarkoituksena on ymmärtää ihmisten toimintaa, heidän tarpeitaan ja toimintojaan sekä sosiaalisia suhteitaan. Havainnointi ei yksin aina riitä tarvittavan tiedon keräämiseen, vaan sitä voi täydentää muun muassa teemahaastatteluilla (Metropolian www-sivut).

4.1 Osallistuva havainnointi

Puhuttaessa osallistuvasta havainnoinnista, osallistumisella tarkoitetaan, että havainnoija osallistuisi kohderyhmän toimintaan. Osallistuvassa havainnoinnissa on kuitenkin kyse sosiaalisesta toiminnasta, esimerkiksi haastattelemalla ryhmää ja osallistumalla vuorovaikutukseen heidän kanssaan. Havainnoija on luontevasti ryhmän toiminnassa mukana, jolloin myös havainnoitavat käyttäytyvät luontevammin, kuten silloinkin kun havainnoija ei ole paikalla.

Bogdan ja Taylor (1975) selittävät osallistuvahavainnoinnin ja normaalina arkipäivänä tapahtuvan havainnoinnin eroja jakamalla osallistuvan havainnoinnin neljään eri näkökohtaan. Osallistuvalla havainnoijalla itsellä ei ole havainnoinnin suorittamisympäristössä asemaa henkilönä. Osallistuvalla havainnoijalla on myös mahdollisuus tarkkailla kohderyhmää koko ajan, sillä hänellä ei ole roolinsa edellyttäviä tehtäviä rajoittamassa yhteisön tapahtumien näkemistä. Osallistuvahavainnoija havainnoi systemaattisemmin ja tallentaa tiedot. Yleensä osallistuvalla havainnoijalla on myös harjaantuneempi havainnointi – ja analysointitaito. (Laitinen, 1998, 37-38.)

4.2 Havainnoinnin ja arvioinnin erot

Havainnoinnin jälkeen arvioinnilla on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toimintamuotona. Arviointia käytetään toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä. Havainnointi on arvioinnin perusta. Arviointi käsitettä ei tule käyttää havainnointi käsitteen kanssa samassa merkityksessä. Havainnointi on suunniteltua ja tavoitteellista toimintaa, kun taas arviointi on laaja-alaisempaa ja yleisellä tasolla toteutettavaa toimintaa. Siihen mitä arvioinnissa mietitään (kuten mitä lapsi osaa) saadaan vastaukset havainnoimalla. Lapsen kehityksen arviointi perustuu aina yhdessä vanhempien kanssa käytyyn keskusteluun. Havainnoija kertoo vanhemmille omista havainnoistaan ja tulkinnoistaan ja kuuntelee vanhempien ajatukset ja käsityksen lapsestaan. (Koivunen & Lehtinen, 2015, 101-102.)

Kun havainnoinnit käsitellään huoltajan kanssa, tulee aina aloittaa huoltajan näkökulmista. Jos havainnoija aloittaa kertomalla omista havainnoistaan, voisi se ohjata vanhempia puhumaan vain esille tulleista teemoista. Kun vanhemmat aloittavat, kertovat he omat käsityksensä aidosti. Havainnoija kuuntelee, kunnioittaa ja keskittyy sekä on aidosti läsnä dialogissa. Kasvattajan tulee kertoa omista havainnoistaan rehellisesti. Myös negatiiviset asiat tulee kertoa asiallisesti eikä havaintoja saa liioitella tai vääristellä. Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus kommentoida ja kysyä havainnoijan havainnoista. (Koivunen & Lehtinen, 2015, 71-73.)

4.3 Havainnoinnin osa-alueet

Lapsihavainnoinnissa voidaan huomio kiinnittää yhteen tai useampaan osa-alueeseen, kuten oppiminen, tunne-elämä ja sen kehitys, muisti, motorinen kehitys ja niin edelleen. Myös perustilanteiden havainnointi on tärkeää, kuten hoitoon tulo ja sieltä kotiin lähtö, puukeutumistilanteet, ruokailut, lepoaika, wc:ssä käynti ja siirtymätilanteet.

Lasta on hyvä havainnoida eri tilanteita tarkkailemalla ja miettimällä kuinka toimintaa voisi jollain tavalla muuttaa. Ulos mennessä, pukeutumisen hitauteen voi vaikuttaa esimerkiksi, jos lapsi pukee ulkovaatteita käytävällä, jossa jatkuvasti joku kulkee ohitse ja keskittymisen herpaantuu. Eri tilanteita havainnoimalla saa lapsen käytöksestä tietynlaisen kuvan. Etenkin kokemattomalle havainnoijalle tilannetta helpottaa, kun havainnoi tiettyjä asioita ja kiinnittää huomiota tiettyihin tilanteisiin. Toisaalta taas, jos lähtee havainnoimaan ilman, että on päättänyt mitään erikoisempaa kohdetta mitä havainnoi, voi havaita uusia asioita lapsesta, mitä muut eivät ole vielä huomanneet. (Koivunen & Lehtinen, 2015, 19, 22-29.)

5. LAPSEN SOPEUTUMINEN

Sopeutumista voidaan pitää yksilön mukautumisena kohdistuviin odotuksiin ja vaatimuksiin. Lapsen kasvua voidaan pitää mukautumisena ympäristöön ja omien mielikuvien soveltamisena. Lapsen kasvu on myös sopeutumista ja toimintaympäristöön vaikuttamiseen harjaantumista. Kasvatuksen avulla lasta pyritään sopeuttamaan oman kulttuurin, ympäristön, lakien ja normien mukaiseksi. Sopeutuminen on myös ympäristön paineiden tulos, sillä myös ympäristöllä on vaikutusta lapsen sopeutumiselle. Lasten on helppo sopeutua ja mukauttaa näkemyksiään aikuisen maailmaan sopivaksi, mutta myös aikuinen sopeuttaa omia näkemyksiään. (Esimerkiksi tämän opinnäytetyön havainnointitutkimuksessa lapsen hoito ympäristö muuttuu. Lapsesta tulee ryhmän vanhin ja tilalle tulee pienempiä hoitolapsia. Lapsen voi olla vaikea sopeutua uuteen rooliinsa ryhmässä, mutta myös aikuisen näkemys lapsesta muuttuu, lapselle annetaan enemmän vastuuta ja esimerkin voimaa.)

Sopeutumisen vastakohta, sopeutumattomuus kuvaa yksilön poikkeavaa suhdetta ympäristöön, ihmisiin tai olosuhteisiin. Yksilön käytöksen katsotaan olevan poikkeavaa, jos hän ei käyttäydy kulttuurin, lakien ja normien mukaisesti. Sopeutumattomuus ilmenee käyttäytymisenä ja piirteinä. Sopeutumaton lapsi voi olla esimerkiksi ärtyinen, vastustelelevainen, aggressiivinen, häiritsevä, hiljainen, arka, keskittymätön, ahdistunut ja niin edelleen. Lapsen sopeutumattomuus voi ilmetä myös esimerkiksi uniongelmina, kastelulla tai päivähoidon vastustelulla. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut ja Reunamo, 2007, 17–20 ja LummeLahti, 1990, 5-9, 120-121.)

Lapselle on luonnollista reagoida uuteen elämäntilanteeseen. Lapsen persoona, ikä ja kehitystaso sekä vanhempien mielipiteet ja asenteet vaikuttavat siihen miten lapsi reagoi uuteen tilanteeseen. Seuraavat oireet voivat tulla lapselle uuden tilanteen seurauksena ja kertoa lapsen sopeutumisen ongelmista; univaikeudet, kastelu, vanhempiin takertumalla tai heihin kohdistuva kiukuttelu, päivähoidon sekä sen toiminnan vastustelu, sekä leikeissä ja piirustuksissa esiintyvät teemat aiheen käsittelyn tukena. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut.)

Kotona lapsi voi olla selvästi väsyneempi juuri hoidon aloittaneena, lapsi voi olla ärtyisä, sekä olla riippuvainen vanhemman läsnäolosta ja tarkastella tätä jatkuvasti. Siirtymätilanteissa itkuisuus on myös normaalia uusissa tilanteissa. (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 71.)

Myös päivähoitopaikan ilmapiirillä, tavoilla ja struktuurilla on merkitystä lapsen sopeutumiseen. On tärkeää minkälainen suhde lapsen ja hoitajan sekä muiden hoitolasten välille muodostuu. Sopeutumisen kannalta tärkeää, että lapsella on turvallinen ja hyvä olo, sekä kuulluksi tuleminen tunne hoitopaikassa. (Mannerheimin lastensuojeluliiton [www-sivut](#))

6. TEEMAHAASTATTELU

Suomisanakirjasta katsottuna sanalla haastatella tarkoitetaan arkikielessä jututtamista. Haastatella on lähellä verbejä haastaa sekä jututtaa. Haastattelua voi verrata myös keskusteluun. Yksinkertaisin tapa määritellä haastattelu on verrata sitä keskusteluun, jolla on ennalta päätetty tarkoitus. Toisella tapaa voidaan haastattelu määritellä suulliseksi keskusteluksi tai kyselyksi, jossa kartoitetaan ja selvitetään asioita. Keskustelusta haastattelu eroaa olennaisella tavalla, sen tavoite on ennalta suunniteltua, päämäärätietoista informaation keräämistä.

Haastattelun sekä havainnoinnin tavoite ja tarkoitus on objektiivisuuden, validiuden, toistettavuuden ja reliabiliuden toteutus. Sen tulee täyttää edellä mainitut vaatimukset. Haastattelua valmisteltaessa tulee ottaa huomioon kohderyhmän soveltuvuus haastateltavaan aiheeseen sekä otanta.

Teemahaastattelua voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi tai puolistandardoiduksi haastatteluksi. Puolistrukturoiduksi se voidaan määritellä siksi, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymykset eivät ole tarkassa muodossa tai järjestyksessä, kuten strukturoidussa haastattelussa. Teemahaastattelussa tyypillistä on, että keskustelu/haastattelu kohdennetaan tiettyyn teemaan.

Teemahaastattelulla saatu aineisto on runsas, mikä tekee sen samalla aikaa mielenkiintoiseksi, mutta myös haastavaksi ja työlääksi. Aineiston keruun jälkeen sen analysointi olisi aloitettava mahdollisimman pian. Tällöin aineisto on inspiroiva ja tuore tutkijan näkökulmasta. Heti haastattelujen jälkeen tietoja on helpompi täydentää haastattelijan omien tunteusten ja havaintojen perusteella. (Hirsijärvi ja Hurme, 1991.)

7. AIEMPIÄ TUTKIMUS TULOKSIA JA OPINNÄYTETÖITÄ

Lummelahden tutkimuksessa (mallioppimisohjelman vaikutuksesta, kuusivuotiaiden sopeutumiseen ja minäkäsitykseen ja lapsen minäkäsityksen ja vanhempien kasvatuskäytäntöjen yhteydet lapsen sopeutumisessa päiväkotiin, 1990) opettajien suorittaman arvioinnin mukaan sopeutumattomilla lapsilla esiintyi usein riippuvuutta, epävarmuutta, sulkeutuneisuutta, levottomuutta, tottelemattomuutta ja äänekkyyttä. Aggressiivisuutta ja väkivaltaisuuksi esiintyi usein vain 13 lapsella. Lapsilla esiintyi myös joskus tehtävien aloittamisen vaikeutta (32 lapsella), keskittymättömyyttä (28 lapsella), epäitsenäisyyttä ja epävarmuutta (yli 20 lapsella). (Lummelahti, 1990, s. 82-83.)

Sanna Mäkikallio (2011) on tehnyt opinnäytetyön Sisaruudet yhdessä yötä päivää, sisarusryhmän myötä sisaruudet toistensa tuki päiväkodissa. Hän tarkastelee sisaruuden merkitystä päiväkotien sisarusryhmien kautta. Opinnäytetyössään hän on haastatellut Tornion päiväkodin johtajaa ja sisarusryhmässä työskenteleviä työntekijöitä sekä kyseisessä ryhmässä olevien lasten vanhempia. Opinnäytetyössään hän esittelee muun muassa sisaruuden merkitystä ja vaikutusta lapseen. Vanhemmat kokivat sisarusryhmät hyväksi, kun lapset sai tuoda aamulla samaan ryhmään ja hakea samasta ryhmästä. Muutama vanhempi myös ajatteli sisarusryhmän helpottavan lasten päivähoiton aloittamista. Vanhemmat kokivat Mäkikallion tutkimuksessa muutenkin, että sisaruudet saavat turvaa toisistaan sekä leikkiseuraa, kunnes saavat rohkeutta luoda uusia ystävyys-suhteita.

Tutkimuksessa ei kuitenkaan otettu kantaa siihen, mitä sitten, kun sisaruudet erotetaan esikoulun tai koulun takia. Pienemmän sisaruuden ei kyseisessä tilanteessa kuitenkaan tarvitse vaihtaa hoitoryhmää, jolloin jo solmitut ystävyys-suhteet säilyvät. (Mäkikallio, 2011.)

Ninna Petit-Gras ja Anna Sinkkonen (2012) ovat tehneet opinnäytetyön aiheesta, Pienet mahtuu onneksi syliin, 1-3-vuotiaiden päivähoitoon sopeutumisen tukeminen. Tutkimuksen tavoitteeksi he ovat määritelleet kartoittaa keinoja ja käytäntöjä lapsen tukemiseksi päivä-

hoitoon sopeutumisessa. Tutkimuksen aineisto on kerätty haastattelemalla päiväkotien henkilökuntaa sekä lasten vanhempia Kouvolan alueen eri päiväkodeissa. Tulosten mukaan lapsen sopeutuvuuteen vaikuttaa hoidon aloittamisen ajankohta, hoitopäivien pituus, vanhempien (myönteinen) asenne ja kotona hoidon aloittamisen pohjustaminen, päivähoiton tuki sekä kodin ja hoidon välinen kasvatuskumppanuus. (Petit-Grans & Sinkkonen, 2012.)

Ulla Rannikko on tehnyt väitöskirjan (2008.) aiheesta Yhteinen ja erilainen lapsuus: sisarusten sosiaalistava merkitys. Tutkimuksessaan hän vertaa erilaisten sisarussuhteiden, kuten sisarusten, joilla on korkeintaan neljä vuotta ikäeroa, vanhemman sisaruksen vaikutusta lapseen. Hänen tutkimuksen mukaan alle kolmevuotiaat lapset haluavat samaistua isosisaruksiinsa ja tehdä samoja asioita kuin he. Isosisarusten käyttäytymisestä jäljitellään eniten leikkimistä ja puhumista. 2,5-vuoden ikäinen alkaa lisääntyvissä määrin näyttää empatiaa sisarustaan kohtaan. Sukupuolella ei havaittu olevan merkitystä tutkimustulokseen. (Rannikko, 2008.)

8. TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia perhepäivähoidossa lapsen sopeutumista ja käytöstä, kun hänen isosisaruksensa siirtyy esikouluun. Tutkimusmenetelmänä käytin havainnointia. Havainnoinnin kohteena olivat sisarukset, joista vanhempi lähti syksyllä esikouluun ja nuorempi jäi perhepäivähoitoon, ilman tuttua isosisarustaan. Nuoremman lapsen asema myös hoitopaikassa muuttui, kun hoitoon tuli uusia nuorempia hoitolapsia ja hänestä tulikin ryhmän yksi vanhimmista jäsenistä. Tarkoitukseni oli kiinnittää huomiota vain yhteen lapseen, jolloin se on hyvin suppea ja ei yleistettävissä. Innostuin aiheesta, jota perhepäivähoitaja minulle ehdotti. Hänellä oli ryhmässään sisarukset, joista toinen lähti esikouluun syksyllä ja nuorempi jäi hoitoon. Havainnointieni pohjalta kokosin myös työvälineen, oppaan siitä, miten päivähoitossa ja kotona muutostilanteisiin suhtaudutaan, kuinka niitä voisi ennakoida ja helpottaa.

Rajasin aiheen tarkoituksella vain yhteen ja samaan lapseen. Perhepäivähoitajan muut hoitolapset olivat sivuroolissa opinnäytetyöni suhteen. He kuitenkin vaikuttivat havainnoitavan lapsen käyttäytymiseen ja rooliin. Tutkimuksesta olisi saanut vielä moniulotteisemmän, miettimällä mikä vaikutus kunkin lapsen läsnäololla on. Toisina päivinä hoidossa saattoi olla vain yksi lapsi havainnoitavan lisäksi, jolloin tekeminen oli erilaista kuin jos hoidossa oli kaikkein pienimmät lapset samaan aikaan. Aihetta olisi voinut laajentaa vielä lisää esimerkiksi havainnoimalla toisella perhepäivähoitajalla vastaavanlaista tilannetta toisen sisaruksen lähtiessä perhepäivähoidosta. Tällöin tutkimustulokset olisivat enemmän yleistettävissä ja monipuolisemmat. Ongelmaksi siinä koin kuitenkin havainnoinnin laajuuden lisäksi sen, etten voi olla kahdessa perhepäivähoidossa samaan aikaan, koska minun piti olla paikanpäällä havainnoimassa juuri ne ensimmäiset päivät koulujen alkujen aikaan, jolloin siinä olisi tullut päällekkäisyyksiä.

8.1 Työelämäyhteys

Opinnäytetyö toteutettiin yhdessä Harjavallan kaupungin perhepäivähoitajan kanssa. Havainnoinnit tapahtuivat hänen lapsiryhmässään. Opinnäytetyön idea tuli ehdotuksena juuri kyseiseltä perhepäivähoitajalta. Soitin hänelle ja kysyin olisiko tarvetta opinnäytetyölle ja hän ehdotti yhdeksi vaihtoehdoksi, että tekisin tällaisen havainnoin, sillä se on ajankohtainen ko. ryhmässä. Idea aiheeseen on noussut kentän tarpeesta. Aihe oli siinä ryhmässä ajankohtainen, kuten varmasti myös monessa muussakin lapsi ryhmässä ja varhaiskasvatus ympäristössä joka syksy, kun sisaruksista toinen vaihtaa ryhmää päiväkodin sisällä tai siirtyy vallan eri rakennukseen esikouluun.

Tutkimuksesta hyötyi kyseinen perhepäivähoitaja sekä muut varhaiskasvatustyöntekijät. Koska työn idea oli lähtöisin perhepäivähoidosta, oli se automaattisesti kytköksissä työelämän tarpeisiin. Tänä syksynä, kun havainnoinnit tein, ei tutkimuksesta suoranaisesti ollut vielä apua perhepäivähoitajalle, mutta seuraavina syksyinä, vastaavien tilanteiden tullessa eteen, on materiaalia tilanteiden käsittelyyn, sillä työstämäni opas jäi perhepäivähoitajalle ja on mahdollista jakaa myös muihin yksiköihin sekä on luettavissa netissä, the-seuksessa.

Jatkossa työni toimii työvälteenä varhaiskasvattajille, kun vastaavanlaisia tilanteita tulee eteen. Vuosittain kyseinen tilanne on ajankohtainen useille varhaiskasvattajille sekä vanhemmille. Etenkin ongelmien ilmetessä muutoksista johtuen, on olemassa opas, jonka voi vanhemmille ja työntekijöille antaa. Vanhemmat saisivat selitystä lastensa käytökselle ja ymmärrystä siitä mistä on kyse, sekä siitä, etteivät ole ainoita, joiden lapset mahdollisesti reagoivat muutoksiin. Oppaan voisi esimerkiksi jakaa vanhemmille jo keväällä, jotta he osaavat varautua tulevaan, eivätkä soimaa omia kasvatustaitojaan tilanteen tullessa eteen. Opas voisi toimia jollain asteella ennaltaehkäisevänä ja ennakoivana oppaana lasten perheille, vanhemmille, huoltajille ja varhaiskasvattajille.

Omia havainnointeja ja tutkimusta tukemaan toteutin vanhempien teemahaastattelun. Vanhempien teemahaastattelua apuna käyttäen pyrin rajaamaan pois esimerkiksi kesän ja hoitotauon vaikutuksen lapseen. Vanhemmilta kysyin kysymyksiä liittyen kesään, esimerkiksi miten kesä on mennyt, millä mielellä lapsi oli kun isosisarus menee kouluun ja itse

tulee hoitoon, onko saanut uusia hoitokavereita, onko käytös kotona muuttunut kun hoito alkoi kesään verraten, ovatko arjen askareet muuttuneet, helpottuneet tai vaikeutuneet ja niin edelleen. Kysymykset täsmentyivät kun tein havainnointit ja tiesin vähän minkälaisia kysymyksiä ja millaisia tarkennuksia tarvitsen oppaan ja tutkimuksen tueksi ja millaiset asiat eivät näy hoidossa, mutta saattavat ilmetä kotona.

Haastattelin myös perhepäivähoitajaa omien havainnointien tueksi. Perhepäivähoitajan haastattelussa kiinnitin huomion lähinnä siihen, käyttäytykö lapsi samalla tavalla minun läsnä ollessani kuin silloin kun en ole ollut paikalla. Mitä havaintoja perhepäivähoitaja oli tehnyt omien havaintojeni lisäksi, miten lapsen hoitoarki tasaantui syksyn aikana vai muuttuiko vielä merkittävästi omien havaintojeni jälkeen ja niin edespäin.

9. HAVAINNOINNIT

Aineiston keräsin havainnoimalla lasta ja siinä sivussa myös muita ryhmän lapsia useampaan kertaan päivähoidossa. Ensimmäiset havainnot olivat keväällä, kun sisarukset olivat molemmat hoidossa yhtä aikaa. Tein havainnot kolmena eri päivänä. Keväällä erityisesti kiinnitin huomioni nuorempaan sisarukseen, mutta myös sisarusten keskinäiseen vuorovaikutukseen ja isosisaruksen esimerkkiin ja läsnäoloon vaikuttaviin tekijöihin. Syksyn havainnot tapahtuivat heti ensimmäisinä hoitopäivinä, kun isosisarus oli siirtynyt esikouluun. Havainnoin myös vielä kuukauden päästä esikoulun alusta, kun lapsi oli jo sopeutunut muuttuneeseen hoitoryhmään. Syksyllä kolmannella ”havainnotisyklillä” havainnoin lasta tarkkojen muistiinpanojen avulla, jotta pystyin kiinnittämään huomiota olennaiseen ja siihen kuinka lapsen käytös poikkeaa, ja millaisissa tilanteissa. Vaikuttiko muutos konkreettisesti esimerkiksi perustoimiin, kuten pukeutumiseen tai syömiseen.

Dokumentoin havainnot tulokset tyhjälle A4-paperille. Olisin voinut kerätä havainnot myös valmiiden otsikoiden alle, kuten ”lepo”, mutta tahdoin kuitenkin kirjoittaa havainnoistani vapaasti. Pyrein kirjoittamaan havaintoni mahdollisimman tarkasti ja samantien, jotta muistin kaiken oikein vielä muutaman kuukaudenkin kuluttua, kun vertaan kevään havaintoja syksyn havaintoihin.

9.1 Aineiston purku

9.1.1 Ensimmäinen havainnoti kerta, perjantai 29.5.2015.

Ensimmäisellä havainnoti kerralla havainnotava lapsi tuli hoitoon reippaasti, ilman ujosittelua, omasta läsnäolostani huolimatta. Havainnotava juoksi heti olohuoneeseen katsomaan lastenohjelmia, vanhan tottumuksen mukaan. Havainnotava oli sisällä jo ennen,

kuin iso sisarus ehti äitinsä kanssa sisälle. Aamupalan ajaksi hän kuitenkin maltoi lopettaa lastenohjelmien katsomisen.

Aamupalalla oli tarkkaan määritelty miten syödään. Hänen piti saada puolikas karjalanpiirakka kahdella juustolla, kaksi kertaa ja paprikan siivut ehdottomasti juuston alle. Syöminen oli siistiä. Myös omena maltoi aamupalan päätteeksi, kun sen sai syödä olohuoneessa lastenohjelmien ääressä.

Ulos lähtiessämme pukeutuminen oli hieman hidasta ja keskittyminen meni muihin asioihin helposti. Pukeutui kuitenkin omatoimisesti eikä missään nimessä saanut auttaa. Pukeutumisessa oli tärkeää laittaa puntit sukkiin eivätkä ne saaneet jäädä mytyksi. Kuitenkaan hän ei menettänyt hermojaan, vaikei heti onnistunut ja laittoi sukat uudelleen moneen kertaan jalkaansa. Leikkikentälle lähtiessä hän ei suostunut kävelemään itse vaan halusi rattaiden kyytiin. Hän pärjäsi kuitenkin leikeissä nuorimpana isojen tyttöjen joukossa. Jos leikissä tuli kärhämä, rauhoittui hän helposti.

Päiväruoka (keitto) ei oikein maistunut ja oli ruokailussa levoton, eikä malttanut istua paikoillaan. Väsymyksen huomasi.

Päiväunille lähtiessä myös vaatteiden riisuminen oli hidasta. Omin sanoin hän osasi viikata vain sukat, muttei vielä housuja. Satuun hän keskittyi hyvin, kun sai katsoa perhepäivähoidajan sylissä kuvia. Sadun loputtua meni mukisematta sänkyyn ja nukahti saman tien. (Perhepäivähoidajan kertoman mukaan, tästä on käyty keskustelua ja on vaatinut työtä, että nukkumaan rauhoittuminen kävi noin helposti.) Päiväunilta hän heräsi reippaasti. Pukeutui taas itse. Sukkien kanssa oli ongelmia, niitä käännettiin ja väännettiin useaan otteeseen, kuitenkin teki sen itse, eikä hermostunut eikä taaskaan saanut auttaa.

9.1.2 Toinen havainnointi kerta, maanantain 1.6.2015

Lapset tulivat hoitoon samalla tavalla kuin ensimmäiselläkin kerralla, menivät suoraan katsomaan televisiota.

Ulkoilussa lähdettiin leikkikentälle. Leikkikentällä oli toisen perhepäivähoitoryhmän lapset ja yksi pienempi poika isoisänsä kanssa. Havainnoitava lapsi alkoi leikkiä tämän pienemmän pojan pallolla, jota he potkivat keskenään. Hän otti pallon ilman lupaa ja omi sitä itselleen. Hän oli isompi ja nopeampi, joten pallon potkiminen yksikseen onnistui häneltä. Hoitoryhmässä oli pienempi tyttö varahoidossa. Kun lähdettiin leikkikentältä, oli varahoitolapsi rattaissa, eikä havainnoitava päässyt niihin. Siitä ei kuitenkaan syntynyt kiukkua vaan hän käveli kiltisti rattaiden vierellä pitäen niistä kiinni.

Ruoka maistui tällä kertaa hyvin. Ruokailun jälkeen, nukkumaan mennessä, kun saatiin satu loppuun, havainnoitava nukahti saman tien. Varahoitolapsi pyöri vieraassa paikassa ja välillä äännäteli hiljaa, mutta muut eivät kuitenkaan häiriintyneet siitä.

Lopetin havainnoinnin päiväunien aikana.

9.1.3. Kolmas havainnointi kerta, tiistai 9.6.2015

Saavuin itse paikalle, perhepäivähoitajan luo vasta ennen puoltapäivää. Kun tulin pihaan lapset olivat ulkoilemassa ja tulivat samaan aikaan kävelyretkeltä. Kun havainnoitava lapsi havaitsi minut, hän juoksi heti halaamaan. Hän ei tuntunut ujostelevan minua, vaikka oli ollut viikon mittainen tauko edellisestä havainnointi kerrasta. Perhepäivähoitaja on kertonut, että havainnoitava lapsi on muutenkin läheisyyden kaipuinen ja tykkää halailla ja saada läheisyyttä. Tällä havainnointi kerralla havainnoitavalla lapsella oli hieman flunssan al-

kua, ja oli vähän hiljaisempi ja rauhallisempi kuin normaalisti. Jäimme pihaan hetkeksi ja kun muut lapset leikkivät ja temmelsivät, hän jäi kanssamme juttelemaan.

Sisälle mennessämme havainnoitava kippasi tarkasti ja reippaasti hiekat pois kengistä ohjeen mukaisesti. Ulkohousujen pois otto oli hankalaa, kun alemmat housut meinasivat tulla mukana. Hän kuitenkin yritti niin kauan, että onnistui saamaan vain ulkohousut pois. Sisällä hän vain makasi rauhassa lattialla ennen lounasta.

Lounaaksi oli hernekeittoa. Isosisarus ilmoitti heti, ettei tykkää ruuasta ja nuorempi sisarus – havainnoitava – sai siitä heti mallin itselleen eikä myöskään suostunut syömään. Flunsakin saattoi tehdä tehtävänsä ruoan maittamattomuuteen. Söi kuitenkin vähän keittoa, kun paljastimme, että jälkiruoaksi saa vohveleita.

Havainnoitava meni reippaasti yläkertaan valmiiksi päiväunia odottamaan ja oli hänen vuoronsa valita satu. Minä luin sen hoitolapsille. Hän kuunteli satua nätisti kun sai nähdä kuvat ja nukahti pian valojen sammuttamisen jälkeen. Päiväunilta herättiin reippaasti kun kutsuimme vohveleille ja söimme ulkona. Havainnoitava halusi kantaa itse lautasensa ulos – taaskaan ei saanut auttaa – mutta pyysi apua oven avaamiseen kun ei sitä saanut itse auki.

Välipalan jälkeen iltapäivällä lähdettiin läheiselle rannalle kun oli lämmin päivä. Vesi olisi tietysti kaikkia kiinnostanut, mutta sinne ei saanut mennä. Kaikki halusivat leikkiä vedellä. Ehdotin lapsille, että kaivetaan hiekkaan vesiputouksia joihin hain joesta lapsille vettä ja katsoimme kun vesi valui puroa pitkin. Muokkasimme uomia, teimme patoja ja ohjailimme vettä toisia polkuja pitkin alas. Lapset tuntuivat pitävän tästä leikistä. Havainnoitava lapsi ymmärsi leikin idean heti ja innostui siitä. Hän keksi myös tehdä altaan johon kaikki vesi kerääntyy. Leikimme jonkin aikaa ja kun minä lopetin veden kantamisen ja käänsin selkäni kävelläkseni katsomaan mitä muut tekevät, niin oli havainnoitava lapsi jo nokkelana poikana kipaissut itse hakemaan vettä joesta. Kun hän lopetti leikin tuli hän istumaan jalkaterieni päälle (ettei housuihin mene hiekkaa) ja piirteli kauan tikulla hiekkaan. Hän oli todella rau-

hallinen ja jaksoi keskittyä. Kyseli kuitenkin muutamaan otteeseen koska isä tulisi hake-
maan ja kun isä, tuli juoksi hän heti tämän syliin.

9.1.4 Neljäs havainnointi kerta, tiistai 18.8.2015

Hoitoon lapsi tuli tapansa mukaan reippaasti, suoraan katsomaan lastenohjelmia, vaikka äiti jäi hetkeksi eteiseen juttelemaan perhepäivähoitajan kanssa. Äiti kertoi, että lapsi oli leikkinyt kotona tulitikuilla. Perhepäivähoitajakin otti asian puheeksi lapsen kanssa, ja hä-
nestä näkyi, että hän katui asiaa.

Aamupäivällä lähdimme lasten kanssa taas leikkikentälle. Lapsi sai kulkea jo omatoimises-
ti edellä, kunhan muisti pysähtyä risteyksissä ja odottaa muita, ennen kuin ylittäisi tien. Se
ei kuitenkaan ihan onnistunut. Välillä sai komentaa tomerastikin, että ei saa juosta ja hän
joutui tulemaan takaisin pitämään rattaista kiinni. Välillä hän taas halusi rattaisiin lykättä-
väksi. Leikkikentällä koetteli vähän rajojaan. Esimerkiksi karusellin vauhtia yritti pysäyttää
kengän kärjellä (joka kuluu tästä puhki ja olisi pitänyt pysäyttää kengän pohjalla), hän tiesi
kyllä säännöt, mutta kokeili tarvitseeko niitä noudattaa. Perhepäivähoitaja joutui tästä
syystä muutamaan otteeseen komentamaan lasta ja lopulta ottamaan pois koko karusellis-
tä. Aamupäivällä ja ulkona sai komentaa pienistä, lapselle kyllä selkeistä asioista muuta-
man kerran ilman uskomista.

Päivällä nukkuminen sujui normaaliin tapaan. Hän kuunteli sadun hyvin, kun luin, samalla
kun perhepäivähoitaja oli vielä siivoamassa keittiötä. Nukahti myös hyvin. Itse lähdin taas
päiväunien aikoihin pois.

9.1.5 Viides havainnointi kerta, tiistai 13.10.2015

Tälle viimeiselle havainnointi kerralle kokosin aihealueita, joihin tahdon erityisesti kiinnittää huomiota ja havainnoida onko kyseisissä asioissa tapahtunut muutosta tai kehitystä kevääseen verrattuna.

Erityisesti kiinnitin huomiota;

1. hoitoon tuloon: onko yhtä innokas kuin ennenkin vai onko käytös muuttunut, onko lapsi esimerkiksi itkuinen tai haluton jäämään hoitoon.
2. Syöminen: onko syöminen kevääseen nähden nopeutunut, maittaako ruoka yhtä hyvin ja reippaasti, sekä kuinka siististi lapsi syö.
3. Pukeutuminen: Pukeeko reippaammin vai kiinnittääkö yhä herkästi huomiota muihin asioihin samalla. Onko yhtä täsmällinen vielä siitä miten pitää pukea ja saako häntä auttaa siinä.
4. Nukkuminen: Nukahtaako samalla tapaa, nukkuuko yhtä kauan ja sikeästi.
5. Korostuuko merkittävästi se, että lapsi no ryhmän vanhin. Käytetäänkö häntä esimerkiksi muille vai hakeeko lapsi huomiota heittäytymällä vauvaksi. Totteleeko lapsi paremmin kuin alkusyksystä.

Olin aamulla ajoissa paikalla, ennen kuin havainnoitava lapsi saapui. Hoitoon tullessa lapsi ei takertunut äitiin tai hoitajaan. Hän odotti ryhmän uusinta ja nuorinta hoitolasta halaaamaan häntä. Nuorin hoitolapsi sai myös leikkiä hänen takin vetoketjussaan olleella valolla. Myös lapsen äiti sai huomioida ja tervehtiä muitakin lapsia. Hoitoon tullessa riisumisessa kesti jonkin aikaa, osittain valon ihmettelyn takia, osittain siksi, että takista oli katkennut lenkki eikä sitä saanut naulaan roikkumaan. Vaatteet jäivät vähän sikin sokin odottamaan seuraavaa ulkoilua, kun lapsi jo juoksi katsomaan lastenohjelmia.

Aamupuuro maittoi hyvin omenahillon kanssa. Vaikka puuro oli kuumaa, söi lapsi sen todella reippaasti ja koko lautasen tyhjäksi. Mielestäni syöminen oli paljon reippaampaa ja siistimpää kuin keväällä. Syömiseen keskityttiin eikä touhuttu muuta samalla.

Ulos lähtiessä pukeutuminen oli reipasta. Lasta sai kuitenkin auttaa pukemisessa enemmän kuin normaalisti. Hän pyysi apua kääntämään fleecetakin hihat oikeinpäin, ja hän pyysi apua kun laittoi takkia päälleen. Kengät ja housut menivät jalkaan omatoimisesti. Autoin lasta laittamaan hanskat käteen ja perhepäivähoitaja jo varoitti minua, että lapsen mielestä on tarkkaa miten ne laitetaan. Sain kuitenkin laittaa hanskat takin päälle. Perhepäivähoitaja ihmetteli tätä ja ihmettelimme myös yhdessä, että sain niinkin paljon avustaa takin päälle laitossa. Pukeminen oli kuitenkin tavoitteellista ja yhtäjaksoista. Siihen keskittyttiin eikä touhottettu montaa asiaa samaan aikaan. Hän keskittyi siihen eikä touhottanut muita asioita samalla.

Lähdimme taas leikkikentälle. Nyt lapsi osasi jo kulkea paremmin ilman, että piti kärryistä kiinni. Kertaakaan häntä ei tarvinnut komentaa siihen. Välillä jäi kuitenkin vähän jälkeen, milloin tutkimaan neulaskasoja milloin mitäkin. Tällöin hänet joutui muutamaan otteeseen kutsumaan takaisin kärryjen luokse. Hän oli oppinut selkeästi liikenteessä liikkumisen säännöt. Hän osasi katsoa itse autot, mutta odotti kuitenkin, ennen kuin meni itse tien yli. Kertaakaan hän ei edes pyytänyt päästä kärryjen kyytiin vaikka aiemmin on sitä tehnyt. Saattoi johtua myös siitä, että pienin hoitolapsi istui koko ajan kärryissä.

Ulkoa sisälle tullessa lapsi oli todella rauhallinen. Hän istui sohvalla ja tuli kainalooni odottamaan että ruoka on valmista. Päiväruoan syöminen oli ehkä hitusen hitaampaa kuin aamiaisen. Lounaaksi oli riisiä ja kanaa, eli ruoka kyllä oli mieluisaa. Kun yksi hoitolapsi halusi lusikan, halusi havainnoitava lapsikin, vaikka olisi osannut syödä haarukalla, kuten ruokailun alussa. Tässä kohtaa tuli ensimmäisen kerran esille se, kuinka hän kuitenkin muilta kopio vielä toimintatapoja ja niin sanotusti matkii. (Kerran aikaisemmin tämä tuli esille, myös ruokailussa, kun isosisarus ei tykännyt hernekeitosta niin ei hänkään suostunut syömään sitä.)

Poikkeuksellisesti luimme sadun olohuoneessa, josta isompien oli määrä sen jälkeen mennä hiljaa yläkertaan nukkumaan. Minä luin alhaalla lapsille sadun sillä aikaa kun perhepäivähoitaja meni yläkertaan nukuttamaan pienimmän lapsen. Vaikka satu luettiin eri paikassa kuin normaalisti, rauhoittuivat lapset siihen hyvin. Havainnoitava lapsi seurasi

todella keskittyneesti sadun juonta ja kuvia. Sadun loputtua ylös siirtyminen sujui juuri niin kuin olimme sopineet, hiljaa ja rauhassa, jottei pienin lapsi heräisi. Havainnoitava lapsi kömpi sänkyyn reippaasti ja rauhoittui ja nukahti saman tien. Päiväunilta hän heräsi reippaasti ja nousi heti sängystä alakertaan pukeutumaan.

Iltapäivän lapsi oli todella läheisyyden kipeä. Hän istui pitkän aikaa sylissäni ja vain halasi minua. Hän ei tarvinnut mitään aktiviteettejä vaan oli todella rauhassa. Välipalapyödyssä hän halusi välttämättä päästä viereeni istumaan. Hänen istuessa sylissäni, toinen hoitolapsi olisi halunnut siihen myös ja yritti kiivetä toiselle jalalleni. Havainnoitava lapsi kuitenkin nosti vaivihkaa jalkansa toiselle jalalleni, niin ettei toinen päässyt siihen. Tässä kohtaa hieman lapsesta huomasin läpi mustasukkaisuuden, hän halusi olla yksin sylissäni. Toisaalta lapsi oli myös todella rauhallinen, ehkä hieman väsynyt ja halusi siksi olla rauhassa yksin sylissäni.

Tällä havainnointi kerralla selkeästi huomasin, kuinka lapsesta on tullut paljon omatoimisempi ja hän malttaa keskittyä meneillään olevaan toimintaan, kuten syömiseen ja pukeutumiseen. Siirtymätilanteet lapsen kohdalla ovat helpottuneet.

9.2. Teemahaastattelut

Teemahaastattelun teko oli vaikeampaa kuin olen olettanut. Halusin kysymyksistä sellaiset, että vaikken olisi niitä suullisesti selittämässä ja esittämässä jatkokysymyksiä, saisin niihin kattavat vastaukset. Pyrelin välttämään kysymyksiä joihin voi vastata kyllä tai ei. Joka kohdassa se ei kuitenkaan ollut mahdollista. Kysymykset perustuvat aikaisemmin tässä tekstissä esille nousseeseen kirjallisuuteen sekä omiin havainnoiteihin lapsiryhmässä.

Tein vanhemmille sekä perhepäivähoitajalle hieman erilaiset kyselyt. Tyhjät haastattelulomakkeet ovat liitteenä. En nauhoittanut haastatteluita.

9.2.1. Perhepäivähoitajan haastattelu

Perhepäivähoitajan haastattelun toteutin viimeisellä havainnointi kerralla. Toteutin sen omien havainnointieni tueksi ja vahvistamiseksi. Itse havainnoin lapsi ryhmää päivän siellä ja päivän täällä. Perhepäivähoitaja on lasten kanssa tekemisissä jokainen arkipäivä. Omat havaintoni sattuvat päville, jolloin lapsiryhmät olivat aina eri. Oli vapaapäiviä, varahoitolapsia, uusia lapsia ja niin edelleen. Tällä haastattelulla pyrin siis takaamaan tulosten validiutta ja sulkemaan yksittäistapaukset, kuten lapsen huonon aamun pois tuloksista.

Ensin selvitin miten lapsen suhtautuminen päivähoitoon on syksyn aikana. Perhepäivähoitajan mukaan lapsi huolehtii omista tavaroistaan enemmän kuin aiemmin. Ennen isosisarus katsoi vähän tavaroiden perään, nyt vastuu on hänellä itsellään. Lapsi tulee hoitoon normaaliin tapaansa reippaasti. Lapsen puheista kajastaa, että hoitopaikasta on tullut ”hänen” paikkansa. Jos isosisarus tulee hakemaan häntä hoidosta, saattaa hän kommentoida että ”miksi tonkin nyt piti tänne tulla” ja niin edelleen. Lapsen ollessa kesällä varahoidossa päiväkodissa halusi hän jo muutaman päivän päästä takaisin tuttuun hoitopaikkaansa. Lapsi ei ole tottunut olemaan hoidossa muualla, päiväkodissa hän on ollut vain silloin tällöin. Tutusta hoitopaikasta on tullut hänelle mieluisa paikka. Päivähoidon toimintaan lapsi osallistuu mielellään, kylläkin omien mielenkiintojensa mukaan. Esimerkiksi askartelu ei ole hänestä kiinnostavaa, minkä huomaa myös kynän ja saksien käytöstä, mutta esimerkiksi palapelit ja muut ovat hänelle mieluisia, joihin hän jaksaa keskittyä kauan.

Silloin tällöin lapsi on ollut kiukkuinen ja on kohdistanut sen perhepäivähoitajaan. Alkusyksystä kiukuttelua ei ollut, mutta nyt oireilee uusista lapsista kiukuttelemalla, hakemalla huomiota ja kokeilemalla rajojaan. Hän tekee jotain kiellettyä, jolloin tietää saavansa hoitajan huomion itseensä, pois muista lapsista. Takertuneisuutta vanhempiin, lapsiin, hoitajaan, siskoon tai hoitopaikkaan ei ole esiintynyt. Päinvastoin, on jo vähän itsenäistynyt ja tullut omatoimisemmaksi.

Lapsi on nukkunut nyt syksyllä samalla tavalla sekä on leikkinyt ryhmässä eikä ole ollut arempi, hiljaisempi tai omissa oloissaan. Lapsi on reipas ja energinen. Pelit ovat hänen mielenkiinnon kohteensa. Päivän aikana on pakko mennä ulos, jotta hän saa purkaa energiaansa.

Kastelua ei ole esiintynyt. Lapsi syö siististi ja reippaasti. Helpot paloittelavat, kuten perunat hän pilkkoo itse, mutta esimerkiksi makkaran paloittelussa, missä on sitkeä kuori, hän tarvitsee apua. Ennen isosisarus toimi syömisessä esimerkkinä nuoremmalle, nyt se on suurimmalta osalta jäänyt pois.

Hoidossa on toinen samanikäinen lapsi. Kyseinen lapsi on kuitenkin vain muutamia kertoja viikossa ja kuukaudessa paikassa. Välillä saattaa olla kuukausi, että hän on vain kuusi päivää hoidossa. Kun hän kuitenkin on hoidossa, on hänen ja havainnoitavan lapsen välillä pientä mustasukkaisuutta. Mustasukkaisuus ei esiinny hoitajaa kohtaan, vaan molemmat haluaisivat ryhmän nuorimman (1-vuotiaan) lapsen huomion ja leikkiä tämän kanssa. Ennen havainnoitava lapsi häiritse muiden leikkiä. Kun isosisarus leikki toisen lapsen kanssa, oli hän tiellä tai tahallaan halusi leikkiä juuri samassa paikassa. Nykyään leikit sujuvat hyvin ja nätisti ilman suurempia ongelmia.

Lapsen rooli ryhmässä on muuttunut vanhimmaksi. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hänellä olisi aina oikeus päättää mitä leikitään tai pelataan, vaan muutkin saavat vaikuttaa. Perhepäivähoitaja sanoi vaativansa kyseiseltä lapselta enemmän kuin ennen. Hänen tulee esimerkiksi osata laittaa sukka itse jalkaan ja yrittää ainakin ennen kuin häntä autetaan. Hän toimii myös esimerkkinä muille. Paljon perhepäivähoitaja käyttää myös ilmaisua ”Kun itse olit pieni ja isosisarus iso”, jotta lapsi ymmärtäisi oman asemansa muuttuneet ”isoksi” ja selittää tällä nuorempien lasten tekemisiä, vertaamalla niitä hänen omaan aikaisempaan tekemiseensä. Jos pienin lapsi esimerkiksi tönäisee havainnoitavaa lasta, (kuten hänkin on pienenä tehnyt) reagoi hän eri tavalla päivästä riippuen. Hyvänä päivänä asia on hänestä okei ja huonona päivänä, esimerkiksi väsyneenä, hän saattaa itkeä ja murjottaa asiasta.

Lisäksi lapselta on hävinnyt äidin mustasukkaisuus, muutkin lapset saavat halata hänen äitiään. Lapsella on opettelua vielä vuorottelussa. Joissain asioissa vuorottelu onnistuu, toisissa taas ei. Esimerkiksi sadun valinta vuorotellen on hänelle helppoa ja hän ymmärtää milloin on oma, milloin jonkun toisen vuoro. Sitten taas esimerkiksi sisälle tultaessa ja käsipesulle mentäessä esiintyy etuilua.

Lapsi vaatii myös selkeät rajat. Etenkin hoidon alkaessa, kesän jälkeen, hän haki rajojaan, mitä saa tehdä ja mitä ei. Tähän syyksi perhepäivähoitaja epäilee pitkää taukoa hoidosta ja sitä että kesällä helposti rytmit muuttuvat, päivät eivät ole niin samanlaisia kuin arkena. Toisinaan lapsi imee peukalooan, pienenä hänellä ei käytetty tuttia. Esimerkiksi yhtenä viikkona hän imi peukalooan, kun tiesi että on menossa viikonloppuna muutamaksi yöksi Pappalaan. Lapsi on myös hyvä laskemaan, hän osaa laskea jo yli kymmeneen ja hän on hyvä tunnistamaan värejä.

9.2.2. Vanhempien teemahaastattelu

Vanhempien teemahaastattelun tarkoitus on hahmottaa kesän aikana tapahtuneet muutokset lapsen elämässä sekä se, käyttäytyykö lapsi eritavalla kotona kuin hoidossa ja minä verran. Onko kotona huomattavissa jotain hoitoon ja sopeutumiseen liittyvää, mikä hoidossa ei ilmene. Miten illalla sujuu, kun sisarukset ovatkin yhdessä.

Teemahaastattelun aloitin selvittämällä, kuinka lapsi on suhtautunut päivähoitoon. Lapsen äidin mielestä syksy on käynnistynyt todella hyvin. Alkusyksystä lapsi ikävöi enemmän isosisarusta, mutta nyt se on jo vähentynyt. Lapsi kertoo päivähoitosta kuten ennenkin, niin hyvin kuin muistaa. Lapsi vastailee, jos vanhemmat kyselevät millaista hoidossa on ollut, tykkää olla hoidossa ja leikkii siellä kaikkien lasten kanssa. Lapsella ei ole esiintynyt haluttomuutta mennä tai osallistua päivähoiton toimintaan.

Lapsi ei ole ollut normaalia kiukkuisempi. Jonkin verran kinaa isosisaruksen kanssa, kun hän ei halua leikkiä pikkusisaruksensa kanssa. Äiti epäilee, että viiden vuoden uhma tuloissa, kun kotona on vähän ollut kiukuttelua. Lapsi ei ole ollut takertuvainen.

Lapsi on muuttunut reippaammaksi ja ”isommaksi” nyt syksyn aikana. Nukkunut hyvin ilman ongelmia nukahtaa tai herätä tai muuta vastaavaa. Ei ole esiintynyt kastelu. Lapsi on energinen ”vauhtia riittää kokopäiväksi”. Kotona iltaisin hoidon jälkeen on vielä vauhdikas, mutta rauhoittuu ja nukahtaa hyvin.

Lapsi syö ruokansa hyvin. Hän syö sen mistä tykkää, muttei sitä mistä ei pidä. On kuitenkin rohkea maistelemaan kaikkea.

Leikit vaihtelevat laidasta laitaan ja niistä löytyy mielikuvitusta. Äidin mukaan leikit ovat välillä kotileikkejä, välillä leikitään koiria ja välillä taistellaan. Taistelu- ja pyssyleikit ovat lapselle mieluisia.

Äidin mukaan syksy on sujunut todella hyvin, paremmin kuin odotti. Äitiä jännitti kovasti sisarusten siirtymistä eripaikkoihin. Hoitopaikalla on ollut isomerkitys siihen, että ei ole tullut ongelmia. Isosisarus välillä ikävöi perhepäivähoitoon takaisin.

10. TUTKIMUSTULOKSET

10.1 Havaintojen yhteenveto

Lasta havainnoidessani keväällä ja syksyllä en missään vaiheessa huomannut arkuutta, tai ujostusta omasta läsnäolostani huolimatta. Näin jälkikäteen voisi ajatella, että lapsi sopeutui hyvin muutokseen, eli minun läsnäolooni. Uusi aikuinen ei sekoittanut hänen päivärytmiään vaan siitä huolimatta hän toimi normaalisti ja reippaasti. Lapsi oli muutenkin rohkea, esimerkiksi leikkikentällä hän alkoi helposti leikkiä vieraiden lasten kanssa eikä ujostellut heitä.

Jokaisella havainnointi kerralla aamuiset lastenohjelmat tuntuivat olevan tärkeä ”rituaali” hoitoon tullessa. Kun lapsilla oli selkeää, mitä ensimmäisenä hoidossa tehdään, oli heidän myös helppo aloittaa siellä päivä ja hakea paikkansa. Näin hoitoon tulo ei ollut vaivaantunut.

Niin keväällä kuin syksylläkin havainnoitava lapsi nukkui hyvin. Nukkumaan mennessään hän keskittyi hyvin satuun ja oli kiinnostunut katsomaan kuvia ja nukahti aina heti kun satu loppui. Hän heräsi myös reippaasti eikä esimerkiksi herätessä ollut itkuinen tai jäänyt sänkyyn vastustelemaan heräämistä. Tällöinkin hän tiesi heti, mitä tehdä seuraavaksi - ylös, alas ja pukeutumaan ennen välipalaa.

Perhepäivähoitaja sanoi usein, että lapsi tarvitsee selkeät rajat ja säännöt. Tämän lisäksi lapsi oli erittäin täsmällinen, ”kurinalainen” ja määrätietoinen myös itselleen. Esimerkiksi pukeutumisessa ja ruokailuissa lapsen täsmällisyys korostui. Hän ei kuitenkaan hermostunut epäonnistumisiinsa esimerkiksi pukeutuessa, vaan halusi tehdä sen itse, eikä ottanut apua vastaan.

Aina kun hoidossa ei ollut pieniä lapsia (keväällä varahoitolasta tai syksyllä uutta nuorinta hoitolasta) halusi havainnoitava lapsi olla rattaissa ulkona liikkuessamme. Tällöin välillä hän pääsi rattaisiin, välillä taas ei. Keväällä havainnoitava lapsi joutui vielä kulkemaan niin, että piti rattaista kiinni, syksyllä hänen ei enää tarvinnut pitää kiinni. Syksyn ensimmäisellä havainnointi kerralla hän joutui välillä pitämään rattaista kiinni kun ei totellut, mutta viimeisessä havainnoinnissa hän osasi jo säännöt ja tiesi kuinka liikkua liikenteessä.

Lapsen keskittyminen on myös parantunut kesän aikana. Syksyllä pukeutumisissa ja ruokailuissa hän malttoi keskittyä meneillään olevaan toimintoon paremmin kuin keväällä. Syödessä hän keskittyi syömiseen ja pukeutumisessa pukemiseen eikä huomionnut mitä kaikkea ympärillä tapahtuu. Näin kummastakin tilanteesta on tullut ripeämpää ylimääräisen touhotuksen jäädessä pois. Hän osasi syödä siististi jo keväällä, mutta syksyllä se oli vielä siistimpää.

Keväällä, ensimmäisellä havainnointi kerralla, ruoka ei oikein maittanut. Ruokapöydässä hän oli levoton ja väsynyt. Kolmannella havainnointi kerralla ruoksi oli hernekeittoa. Havainnoitavan lapsen isosisarus ilmoitti, ettei tykkää ja niin teki myös pienempi perässä. Tällä kerralla ruoka ei kylläkään ollut mitään lasten lempiruokaa, mutta on kuulemma ennen kelvannut, toiseksi havainnoitava lapsi oli tulossa kipeäksi ja oli väsynyt jo ennen ruokapöytänsä tuloa, jonka lisäksi sisarus antoi esimerkin mitä oli helppo kopioida. Monen teki-jän yhteissumma sai aikaan sen, ettei ruoka tällä kertaa kelvannut.

Vain kerran havaintojeni aikana huomasin lapsen kyselevän koska häntä tullaan hakemaan. Muuten hän leikki aina loppuun asti ja luotti siihen, että kyllä isä tai äiti tulee. Tällä kerralla lapsi oli flunssainen, jolloin saattoi olla väsynyt ja päivä tuntua pitkältä, jotenka halusi nopeammin kotiin.

Lapsi on todella läheisyyden haluinen. Kolmannella havainnointi kerralla, kun menin perhepäivähoitajan luo vasta puolilta päivin, lapsi juoksi heti halaamaan minua minut nähdesään. Myös syksyllä viimeisellä havainnointi kerralla lapsi halaili ja oli sylissäni todella pit-

kiä aikoja kerrallaan. Lapsella on tapana päällään puskea ja kihnuttaa aikuista vasten sylissä ollessaan.

Syksyllä ensimmäisellä havainnointi kerralla elokuussa lapsi kokeili rajojaan. Hän teki asioita, jotka tiesi olevan kiellettyjä ja kokeili koska se huomataan. Häntä sai tällöin komentaa aika paljon ennen kuin uskoi. Hoito oli juuri alkanut, tässä tilanteessa näkyi lapsen käyttäytymisessä kesän vaikutus. Kesällä rytmit ovat erilaisia, illat saattavat venyä eivätkä päivät ole niin strukturoituja. Lisäksi lapsella oli ollut tauko hoidosta, jolloin kokeili, josko säännöt olisivat muuttuneet. Syksyn toisella havainnointi kerralla, lokakuussa, tätä ei kuitenkaan enää huomannut lapsen käytöksessä.

Syksyn viimeisellä havainnointi kerralla huomasin lapsessa ensimmäisen kerran mustasukkaisuuden piirteitä. On hyvin mahdollista, että niitä on ollut aiemminkin, mutta en ole vain huomannut tai ollut lapsen kanssa sellaisessa tilanteessa, että se olisi tullut ilmi. Mustasukkaisuus liittyi siihen, kun lapsi oli sylissäni ja toinen hoitolapsi olisi halunnut siihen myös, mutta ei päässyt.

Pelkkien kevään ja syksyn havainnointitulosten pohjalta voi tehdä johtopäätöksen, että lapsi on sopeutunut hyvin muutokseen päivähoitoympäristössä. Lapsen nukkumistavat ovat säilyneet samoina. Hän nukahtaa, nukkuu ja herää yhtä hyvin kuin ennen. Hänen keskittymiskykynsä on parantunut kevääseen verrattuna, joka ilmenee etenkin pukeutuksessa sekä syömistilanteissa. Tätä kautta myös erilaiset siirtymätilanteet ovat helpottuneet. Ulos päästään ripeämmin ja eteisessä ei ole niin kauhea kaaos, kun hän huolehtii itse pukemisestaan ja on siinä selvästi reippaampi. Myös viimeisellä havainnointi kerralla kun siirryttiin alakerrasta kirjan luvusta yläkertaan nukkumaan, onnistui se ilman ongelmia ja lapsi pystyi nukahtamaan silti normaalisti.

10.2. Haastattelujen yhteenveto

Vanhempien ja perhepäivähoitajan haastatteluista kävi ilmi, että molemmat tahot ovat sitä mieltä, että syksy havainnoitavan lapsen osalta on sujunut hyvin. Lapsi viihtyy päivähoitossa. Hän kertoo päivän kulusta vanhemmilleen kysyttäessä ja osallistuu hoitopaikan toimintaan ilman vastustelua. Kummassakin haastattelussa ilmeni, että isosisaruksen siirtyminen esikouluun on kasvattanut lasta. Hänestä on tullut reippaampi ja ”isompi”, hän huolehtii paremmin omista tavaroistaan, kun sisko ei ole katsomassa perään. Hoitopaikasta on tullut hänen paikkansa. Alku syksystä lapsi kuitenkin hieman ikävöi isosisarustaan, mutta se on mennyt jo ohi.

Perhepäivähoitajan mukaan lapsen mustasukkaisuus äidistä on hävinnyt, muutkin lapset saavat halata hänen äitiään. Haastattelujen mukaan kumpikaan, vanhemmat eikä perhepäivähoitaja, ole huomanneet lapsessa takertuneisuutta. Hoitopaikan nuorimmasta lapsesta, havainnoitavalla ja saman ikäisellä puolihoitolapsella, esiintyy mustasukkaisuutta.

Hoitopaikassa lapsen kiukuttelu kohdistuu perhepäivähoitajaan, uusien lapsien tullessa hoitoon hakee kiukuttelulla huomiota hoitajalta. Kotona kiukuttelu kohdistuu isosisaruksen, kun hän ei suostu enää leikkimään pienemmän kanssa.

Lapsi nukkuu kotona ja hoidossa vanhaan malliin, nukahtaa ja herää hyvin. Lapsella ei ole esiintynyt kastelua. Lapsi syö siististi ja maistaa eri ruokia, ei kuitenkaan syö sellaista mistä ei tykkää. Päivähoidossa lapsen rooli on muuttunut vanhimmaksi. Häneltä vaaditaan vähän enemmän, esimerkiksi pukeutumisessa ja hän toimii muille lapsille esimerkkinä.

10.3 Tutkimustulos

Havaintojen ja haastattelujen perusteella tutkimuskysymykseeni ”Miten lapsi sopeutuu muuttuvaan perhepäivähoitoympäristöön isosisaruksen siirtyessä esikouluun”, voin vastata, että lapsi on sopeutunut hyvin ilman ongelmia ja jopa paremmin kuin mitä vanhemmat olivat odottaneet.

Lapsella ei esiinny sopeutumattomuuteen viittaavia oireita, kuten kastelua, univaikeuksia, haluttomuutta mennä tai osallistua päivähoiton toimintaan tai takertuneisuutta vanhempiin, sisarukseen tai perhepäivähoitajaan. Päinvastoin lapsi on alkanut ottamaan vastuuta itseltään ja tavaroistaan ja hänestä on tullut reippaampi. Hoitopaikasta on tullut *hänen* paikkansa, eikä isosisarus saa edes vierailta siellä. Myös äidistä mustasukkaisuus on kadonnut.

Alku syksystä lapsi ikävöi sisarustaan, mutta se on jäänyt syksyn edetessä pois. Ajoittain lapsella esiintyy hoidossa kiukuttelua, kun tulee uusia tai varahoitolapsia. Tällöin lapsi haluaa huomion hoitajalta itseensä. Myös nuorimman lapsen huomiosta kilpaillaan hoitopaikasta. Kotona isosisaruksen kanssa kinataan, jos hän ei suostu leikkimään nuoremman lapsen kanssa.

Lapsen sopeutumiseen on voinut vaikuttaa monet eri asiat. Sisarusten välisellä suhteella voi olla vaikutusta isosisaruksen ikävöintiin – ja sen puuttumiseen. En kuitenkaan työssäni havainnoinut sisarussuhdetta, joten en siihen enempää ota kantaa.

Lapsen hoitopaikka on pysynyt samana, hoitopaikka on lapselle mieluisa ja vanhempien ja hoitajan välinen yhteistyö on toimivaa. He pitävät yhteyttä muutenkin, hoitaja on ollut esimerkiksi lasten syntymäpäivillä. Haastattelussakin vanhemmat mainitsivat, että hoitopaikalla on ollut merkitystä syksyn sujuvuuteen.

Mielestäni perhepäivähoito on juuri tälle lapselle sopiva paikka. Siellä ei ole vastaavanlaisia kaaosta, kuin päiväkodeissa, sillä lapsia on vähemmän. Vain yksi aikuinen antaa ohjeita, jolloin ne ovat myös johdonmukaisia. Esimerkiksi kolme eri hoitajaa ei vuorotellen käske lasta käsipesulle, kun yksi hoitaja tietää, että kädet on jo pesty. Lapsella on samat säännöt koko ajan hoitopaikassa, kun on sama hoitaja aamusta iltapäivään, eivätkä säännöt vaihtele hoitajien työvuorojen mukaan. Lisäksi lapsi selkeästi tietää, mitä hoidossa tehdään seuraavaksi. Ennen nukkumaan menoa käydään vessassa ja heräämisen jälkeen on välipala. Hoitopäivät ovat siis hyvin strukturoituja, jolloin lapsen on helppo ja mukava mennä ja olla hoidossa, kun tietää mitä milloinkin tapahtuu.

11. POHDINTA

Yhteistyö opinnäytetyötäni tehdessä perhepäivähoitajan kanssa sujui hyvin. Saimme sovittua havainnointi ajat hyvin, molempien aikataulut (lomat, omat työvuoroni ja niin edelleen) huomioon ottaen. Lapset eivät reagoineet läsnäolooni, jolloin siitä ei tullut muuttujaa tutkimuksessani.

Aikataulutuksen suhteen olisin voinut olla motivoituneempi. Havainnoinnit sain tehtyä ajallaan ja yhdistettyä työaikojen ja työharjoittelun kanssa yhteen. Välillä menin työvuoron jälkeen, ennen puoltapäivää hoitopaikkaan ja välillä lähdin päiväunien aikaan töihin. Muutama kerran olin koko päivän ja pidin huolen siitä, että näen niin aamun hoitoon tulot, kuin iltapäivän hoidosta lähdöt. Omat aikataulutukset ja puolipäivä läsnäolot eivät häirinneet lapsia. Työni kirjallisen osuuden kirjoittaminen jäi viime tinkaankin, ja näin jälkiviisaana voisi sanoa, että teoria osuus olisi kannattanut tehdä jo kesällä.

Tarkoitukseni oli kirjoittaa teoria valmiiksi kesäkuun aikana, eikä jättää sitä syksyyn ja kirjoittaa kevään havainnoinneista purku ennen syksyn havainnointeja. Teorian ja purut kirjoitin kuitenkin vasta syksyllä, ennen syksyn ensimmäistä havainnointia. Nämä asiat kun olisin hoitanut ajallaan, ei syksyllä samaan aikaan tekemästäni kahdesta työharjoittelu jaksosta olisi tullut niin rankat ja teoriaa olisin saanut laajemmin työhön liittyen. Aiheesta löytyi todella vähän aikaisempaa tutkimustulosta. Vastaavasta aiheesta oli tehty tutkimuksia, miten lapsi sopeutuu uuteen hoitopaikkaan, eikä niinkään sisarusten eroamisesta löytynyt suoranaista tietoa.

Jos tekisin työn uudelleen, yrittäisin järjestää pidemmät havainnointijaksot työvuorotoiveilla, niin että pääsisin useampana päivänä peräkkäin hoitopaikkaan, esimerkiksi viikon ajan olisin joka päivä, jolloin lapsen käytös tulisi oikeasti tutuksi ja näkisin käytöksen vaihtelevuudet. Nyt yhden päivän havainnoinneista piti tehdä yleistykset. Omien havaintojen tueksi juttelin joka kerta perhepäivähoitajan kanssa, puhuimme siitä oliko lapsen käytös normaali-

lia vai johtui esimerkiksi viikonlopusta, kun hoitoa ei ole ollut ja niin edelleen. Pidemmällä havainnointi jaksoilla olisin voinut luottaa omiin havainnoiteihin enemmän. Onneksi omat havainnointini menivät kuitenkin yhteen perhepäivähoitajan ajatusten kanssa.

Jokaisella kerralla, kun olin havainnoimassa, oli eri lapsikokoonpano paikalla. Keväällä yksi lapsi siirtyi esikouluun ja syksyllä tuli uusi lapsi tilalle. Yhtenä päivänä oli varahoitolapsi paikalla ja yhtä perhepäivähoitajalle kuuluvaa lasta en nähnyt ollenkaan, sillä hän on hoidossa vain muutaman päivän kerrallaan. Havaintoihin minun olisi pitänyt myös kirjata lapsikokoonpanot ylös. Näin olisin pystynyt vertailemaan miten kenenkin lapsen läsnäolo vaikutti havainnoiteihin vai oliko sillä vaikutusta lainkaan (tällöinkin havaintoja olisi pitänyt olla enemmän, etteivät tulokset olisi tulleet yleistyksistä). Juuri tämä lapsi, jota en nähnyt ollenkaan, on havainnoitavan lapsen kanssa samanikäinen. Miten samanikäisen lapsen läsnäolo olisi vaikuttanut, olisi voinut verrata heidän kehitystä, käyttäytymistä sekä muita asioita.

Havainnoinneissani keskityin paljon yleisesti koko hoitopäivään. Esimerkiksi huomasin, etten leikkiä ollut havainnoinut juuri ollenkaan. Olisi pitänyt havainnoida enemmän lapsen leikkiä erilaisissa ryhmissä ja sitä, millaisia rooleja havainnoitavalle lapselle niissä syntyy. Minkä teemojen ympärillä leikki pyörii ja muuttuiko se kevästä syksyyn siirryttäessä.

Vanhempien teemahaastattelun suoritin paperilomakkeella, koin sen aikataulutusten vuoksi helpommaksi. Perhepäivähoitajan haastattelun tein suullisesti ja kirjasin vastaukset itselleni ylös. Perhepäivähoitajan haastattelusta sain enemmän tietoa. Pystyin tekemään lisäkysymyksiä ja tarkentamaan vastauksia ja syventymään haluamiini asioihin enemmän. Teemahaastattelut olisivat voineet olla laajemmat, ja jaoteltu selkeämmin eri teemojen ympärille, kuten teemahaastatteluissa pitää. Vanhempien haastattelu olisi ehdottomasti pitänyt olla myös suullinen, jolloin olisin saanut lisätietoa ja pystynyt tekemään täsmentäviä kysymyksiä. Koen kuitenkin haastattelut riittäviksi, sillä niiden tarkoitus oli toimia vain omien havainnointieni tukena. Jos haastattelut olisivat olleet ainoa tutkimusmuoto ja tiedonkeruu menetelmä olisin tehnyt niistä laajemmat. Vielä lisää tietoa haastatteluilla olisin saanut, kun olisin toteuttanut ne myös keväällä ja verrannut kevään ja syksyn tuloksia.

Kysymykset olisivat saattaneet olla hieman erilaisia, mutta esimerkiksi syömistavoista olisi voinut saada vertailukelpoista aineistoa.

Vanhemmat ja perhepäivähoitaja olivat samalla linjalla vastauksissaan. Molemmat kokivat asiat ja lapsen sopeutumisen samalla tavalla. Olisihan voinut tulla tulokseksi myös, että vanhemmista lapsella menee hyvin ja perhepäivähoitajasta sopeutumista ei olisi tapahtunut. Tietysti pieniä eroja vastauksissa oli. Toinen osapuoli näkee lapsen kotona ja toinen hoidossa.

Lisätutkimusta opinnäytetyöni tiimalta voisi tehdä myös havainnoimalla useampaa lasta samaan aikaan tai samassa paikassa myös uusia lapsia. Jo tutkimussuunnitelmassani totesin, että useamman samassa tilanteessa olevan lapsen havainnointi eri hoitoryhmissä olisi mahdotonta yhdeltä. Kun koulut alkavat syksyllä, ensimmäiset päivät ovat tärkeimmät tutkimuksen kannalta. En olisi pystynyt olemaan kuin yhdessä paikassa samaan aikaan. Jos tutkimuksessa olisi ollut useampi tekijä, olisi tämä ollut mahdollista. Olisi myös voinut etsiä sellaisen sisarusparin rinnalle, joilla alkaisikin esikoulu/koulu eri aikaan tai eri viikolla kuin tämän työn havainnoitavalla sisarusparilla. Itse olisin voinut havainnoida syksyllä myös uuden hoitolapsen sopeutumista hoitopaikkaan, täysin uuteen ympäristöön. Perhepäivähoitoryhmässä, johon tutkimuksen tein, tämä olisi ollut mahdollista, mutta tajusin sen liian myöhään.

Koen kuitenkin, että sain opinnäytetyöstäni sen mitä halusin. Nyt tiedän tulevaisuudessa työelämässä, miten sopeutumaton lapsi mahdollisesti voi käyttäytyä ja reagoida. Lisäksi halusin tehdä työn omaa havainnointi taitoani kehittääkseni ja mielestäni onnistuin siinä. Kun keskustelin omista havainnoinneistani perhepäivähoitajan kanssa, olimme kiinnittäneet huomiota samoihin asioihin ja olimme samoilla linjoilla lapsen käytöksen suhteen.

12. LÄHTEET

Alho-Kivi & Keskinen. 2002. Kodissa vaan ei kotona, Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Helsinki: Tammi.

Blair, L. 2012. Esikoinen, keskimäinen vai kuopus: miten syntymäjärjestys ohjaa elämää. Porvoo: Minerva.

Hirsijärvi, S. ja Hurme, H. 1991. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä, Juva.

Kaulio, P. & Svennevig, H. 2006. Sisaruus, rakkautta, vihaa, kateutta. Hämeenlinna: Minerva.

Kuntatyönantajat www-sivut. Viitattu 20.10.2015. <http://www.kuntatyönantajat.fi>

Laki lasten päivähoidosta, 1973. L 19.1.1973/36 muutoksineen.

Lummelahti, L. 1990. Kuusivuotiaiden sopeutuminen päiväkotiin. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. Viitattu 20.10.2015. <http://www.mll.fi>

Metropolian www-sivut. Viitattu 10.10.2015. <https://www.wiki.metropolia.fi>

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä Gummerus kirjapaino Oy.

Mäkikallio, S. 2011. Sisarukset yhdessä yötä päivää: - Sisarusryhmän myötä sisarukset toistensa tuki päiväkodissa. AMK-opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.10.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011053010201>

Petit-Gras, N. ja Sinkkonen, A. 2012. Pienet mahtuu onneksi syliin: 1-3-vuotiaiden päiväkotihoitoon sopeutumisen tukeminen. AMK-opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.10.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012120718651>

Rannikko, U. 2008. Yhteinen ja erilainen lapsuus. Sisarusten sosiaalistava merkitys. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 12.10.2015. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7510-8>

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus, erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Schönbeck, E. 2009. Vanhin, nuorin vai katraan keskeltä: miten paikka sisarussarjassa vaikuttaa elämääsi? Helsinki: Kirjapaja.

Suomisanakirjan www-sivut. Viitattu 10.10.2015. <https://www.suomisanakirja.fi>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. Viitattu 20.10.2015. <https://www.thl.fi>

LIITE 1.

18.5.2015, Satakunnan ammattikorkeakoulu

Hei!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja olen tekemässä opinnäytetyötäni. Suoritan samalla lastentarhanopettajan pätevyyden, jolloin opinnäytetyöni pitää liittyä alle 8-vuotiaisiin lapsiin.

Pyydänkin teiltä suostumusta, havainnoida teidän lapsianne opinnäytetyöhöni liittyen. Työn tarkoituksena on havainnoida lapsen sopeutumista arjen muutoksiin, kun hoitoympäristössä tapahtuu muutoksia. Opinnäytetyö on täysin anonyymi, siinä ei mainita lasten eikä vanhempien nimiä. En myöskään mainitse perhepäivähoitopaikkaa tai mitään muuta mistä tunnistaminen olisi mahdollista.

Opinnäytetyö on luettavissa netissä (Theseus) ja opinnäytetyön yhteydessä teen oppaan aiheesta.

Liitteenä tutkimussuunnitelmani.

Terveisin Leena Palomäki

Palautathan alaosan päivähoitopaikkaan maanantaina 25.5.2015 mennessä.

___ Annan suostumukseni lasteni havainnointiin perhepäivähoidossa.

___ En anna suostumustani lasteni havainnointiin perhepäivähoidossa.

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2.

TEEMAHAASTATELU PERHEPÄIVÄHOITAJALLE 2015

1. Miten lapsi on suhtautunut päivähoitoon nyt syksyllä? Miten lapsi tulee ja lähtee hoidosta?
2. Onko lapsella esiintynyt haluttomuutta tulla päivähoitoon, tai osallistua päivähoidon toimintaan?
Esimerkkejä?
3. Onko lapsi ollut normaalia kiukkuisempi tai uhmakkaampi ja keneen se on kohdistunut? (äitiin, siskoon, perhepäivähoitajaan..)
4. Onko lapsi ollut normaalia takertuneempi? (vanhempiin, hoitopaikkaan, siskoon, leluun...)
5. Onko lapsi ollut normaalia hiljaisempi tai arempi tai leikeissä omissa oloissaan?
6. Miten lapsi on nukkunut, nukahtanut, herännyt?
7. Miten kuvailisit lapsen vireyttä ja mielenkiintoa päivän aikana?
8. Onko mahdollisesti esiintynyt kastelua?

9. Kuvaile lapsen syömistä? Miten ruoka maistuu aiempaan verrattuna? Ottaako mallia/esimerkkiä muilta?

10. Kuvaile lapsen leikkiä ja sen teemoja? Leikkiikö yksin, ryhmässä...?

11. Lapsen rooli ja asema päivähoitoryhmässä?

12. Arvioi oman käytöksen muutosta lasta kohtaan kun on tullut pienempiä ryhmään mukaan?

13. Muuta huomioitavaa?

KIITOS!

LIITE 3.

TEEMAHAASTATELU VANHEMMILLE 2015

HEI.

Teen tutkimusta lapsen sopeutumisesta muutoksiin päivähoitossa. Pyydän sinua vastaamaan edellä mainittuihin kysymyksiin vertailemalla tämän hetken tilannetta alku syksyyn sekä edelliskevääseen. Ovatko toiminnot tai lapsen käytös muuttunut syksyn aikana.

1. Miten lapsi on suhtautunut päivähoitoon nyt syksyllä?
2. Miten lapsi on puhunut hoidosta kotona?
3. Mitä lapsi kertoo hoitopäivistä ja miten?
4. Onko lapsella esiintynyt haluttomuutta lähteä päivähoitoon, tai osallistua päivähoiton toimintaan?
Esimerkkejä?
5. Onko lapsi ollut normaalia kiukkuisempi tai uhmakkaampi ja keneen se on kohdistunut? (äitiin, siskoon, perhepäivähoitajaan..)

6. Onko lapsi ollut normaalia takertuneempi? (vanhempiin, hoitopaikkaan, siskoon, leluun...)

7. Onko lapsi ollut normaalia hiljaisempi tai arempi?

8. Miten lapsi on nukkunut?

9. Onko lapsella ollut univaikeuksia? (nukahtaminen, herääminen ym...)

10. Miten kuvailisit lapsen vireyttä päivän aikana?

11. Onko mahdollisesti esiintynyt kastelua tai yökastelua?

12. Kuvaile lapsen syömistä? Miten ruoka maistuu aiempaan verrattuna?

13. Kuvaile lapsen leikkiä ja sen teemoja

14. Muuta?

KIITOS!

LIITE 4

OPAS LAPSEN SOPEUTUMISESTA

AMK-OPINNÄYTETYÖ

LEENA PALOMÄKI,

SOSIONOMI (AMK)

ALUKSI

Tämä opas on luotu opinnäytetyön Lapsen sopeutuminen muuttuvaan päivähoitoympäristöön – pohjalta. Opinnäytetyön aiheena oli havainnoida lapsen reagoitua ja sopeutumista perhepäivähoidossa, kun hän jäi perhepäivähoitoon ja isosisarus lähti esikouluun. Oppaan tarkoitus on toimia apuvälineenä vanhemmille sekä varhaiskasvattajille, jotka ovat vastaavan tilanteen edessä joka syksy. Tämän oppaan avulla vanhemmat voivat varautua tulevaan syksyyn ja ymmärtää lapsen muuttuvaa käytöstä.

MILLOIN LAPSI REAGOI

Me tiedämme, että päivähoitopaikka on lapselle turvallinen eikä lapsella siellä ole hätää, voi lapsen sisäinen kokemus olla silti aivan toisenlainen. (Kanninen ja Sigfrids, 2012, 144.) Lapselle haastavaa saattaa olla myös, että hoitopaikan muut lapset ovat vieraita. Hän on tottunut olemaan sisaruksensa kanssa aina yhdessä hoidossa, ja nyt hän onkin yksin vieraiden lasten keskellä.

Lapsi saattaa reagoida muuttuvaan hoitoympäristöönsä hyvin eri tavoin. Uudessa hoitopaikassa aloittaminen, kuin myös tutun hoitopaikan muuttuminen voi tuoda lapsessa esille sopeutumattomuutta. Esimerkiksi sisarusten eroaminen toisen aloittaessa esikoulun tai koulutien ja toisen jäädessä tuttuun hoitopaikkaan, saattaa se aiheuttaa nuoremmalle sisarukselle sopeutumattomuutta. Reagointi tapaan vaikuttavat monet asiat, kuten lapsen ikä ja temperamentti sekä myös vanhempien asenne ja mielipiteet. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että esimerkiksi siskokset saattavat olla kiintyneempiä toisiinsa kuin esimerkiksi veli ja sisar. Useimmissa tapauksissa sopeutumattomuuden huomaa hoitoon tulo- ja hakutilanteissa. Tällöin lapsi saattaa käyttäytyä tarktuvasti vanhempaa tai hoitajaa kohtaan ja olla itkuinen, surullinen tai vetäytyvä. (Kanninen ja Sigfrids, 2012, 68-69.)

MITEN LAPSI REAGOI

Lapsen sopeutumattomuudesta kertoo esimerkiksi seuraavat muuttuvat oireet lapsen käytöksessä:

- lapsen suhtautuminen ja puheet päivähoidosta
- haluttomuus mennä hoitoon
- haluttomuus osallistua päivähoidossa järjestettyyn toimintaan
- kiukku ja uhmakkuus, joka voi kohdistua vanhempiin, muihin hoitolapsiin, sisaruksiin tai hoitajaan
- takertuneisuus, joka voi kohdistua vanhempiin, muihin hoitolapsiin, sisaruksiin tai hoitajaan
- hiljaisuus, arkuus, vetäytyneisyys
- univaikeudet, mukaan luettuna nukahtaminen ja herääminen
- lapsen vireyden vaihtelut
- kastelu
- syömisen haluttomuus
- leikin teemat

Muutoksen ja sopeutumisen aikana lapsi saattaa olla esimerkiksi selvästi väsyneempi kotona kuin normaalisti. Toiset saattavat reagoida syömiseen liittyvillä ongelmilla ja toiset lapset saattavat käsitellä uutta tilannetta leikin tai piirtämisen avulla. Eron joutuneet sisarukset saattavat myös nahistella keskenään, kun isosisarus ei haluakaan enää leikkiä pikkusisaruksen kanssa, josta syntyy riita.

MITEN ITSE SUHTAUTUA LAPSEN SOPEUTUMATTOMUUTEEN

Vanhempana voit auttaa lasta sopeutumisessa ymmärtämällä ja tukemalla häntä. Jos oireet ovat esimerkiksi etenkin hoitoon tulo tilanteissa, voi lasta auttaa hoitoon jäämisessä varaamalla siihen tarpeeksi aikaa. Aluksi äiti tai isä voi leikkiä yhdessä lapsen kanssa hoitopaikassa. Jos lapsen leikeissä huomaa selvästi asian käsittelyä, voi vanhempi osallistua leikkiin ja yhdessä lapsen kanssa käsitellä hänen tunteitaan. Vanhemmat voivat kesän aikana jo valmiiksi pohjustaa aihetta lapselle, että hän menee syksyllä yksin hoitoon. Perhe voi käydä myös tutustumassa esikoulun ympäristöön, jotta nuorempi lapsi saa konkreettisen käsityksen mihin isosisarus on menossa.

Lapsen oireiden tunnistaminen ja kuuleminen sekä niin sanotusti lapsen ehdoilla tässä tilanteessa meneminen auttaa lasta saamaan mukavan kokemuksen hoitopäivästä ja pääsemään tilanteen yli. Lisäksi vanhempien ja hoitajan on ehdottoman tärkeää keskustella asiasta yhdessä ja miettiä toimintatapoja, jotta molemmat toimisivat samalla tavalla.

Hoitopaikalla ja kodin ja hoitopaikan välisellä yhteistyöllä on suuri merkitys lapsen sopeutumiseen.

LÄHTEET

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. Viitattu 30.10.2015.

<http://www.mll.fi>

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin.

Jyväskylä, Juva.